

Oppgave 1

Innledning

Avtaletolkning forutsetter at bindene avtale er kommet i stand. Dersom det er uklar ordlyd, motstrid mellom partene eller ordlyden er taus blir det aktuelt å tolke avtalen.

Tolkning og utfylling

Dersom det er uklart hva som kommer frem av avtalen, blir det aktuelt å tolke eller utfylle avtalen. Tolkning går ut på at man fastsetter hva partene har ment ut ifra en tolkning av ordlyden. Utfylling blir aktuelt dersom det ikke er mulig å fastsette avtalens innhold på bakgrunn av hva som kommer frem av avtalen. For å komme frem til hva partene har ment, må man fastsette et tolkningsspørsmål. Deretter må man se på hva slag tolkningsalternativer man har. Formålet med avtalen er altså å komme frem til hva partene har ment, gjennom tolkningsprosessen.

Rettskilder

Avtaletolkning må gjøres på bakgrunn av juridisk teori og rettspraksis. Det finnes imidlertid en lovbestemmelse som sier noe om avtaletolkningen. Det er avtaleloven § 37 (3). Etter denne skal avtalen tolkes til fordel for forbrukeren dersom det er motstrid i avtalen.

Tolkningsprinsippene

Hva partene har ment gjøres på bakgrunn av noen tolkningsprinsipper. Det er det subjektive tolkningsprinsipp og det objektive tolkningsprinsipp. Det subjektive tolkningsprinsipp handler om å fastsette avtalens innhold på bakgrunn av partenes subjektive oppfattelse av avtalen. Dette er urimelig ettersom en hver part kunne påberope seg hva som helst. De eneste gangene det blir aktuelt å legge til grunn hva den enkelte parten har ment, er ved tolkning av et testament.

Det objektive tolkningsprinsipp handler om å fastsette avtalens ordlyd ved å tolke avtalens ordlyd slik alminnelig språkforståelse er. Høyesterett har en rekke ganger klargjort at det er det objektive tolkningsprinsipp som skal legges til grunn. Dette ble blant annet gjort i *Min Stil* (Rt.1987 s.1022) hvor Høyesterett gjør en tolkning av avtalen basert i ordlyden.

Tolkningsmomenter. Parts- og avtalespesifikke

Momenter som kan leses ut i fra avtalen selv, er parts- og avtalespesifikke momenter. Et naturlig startpunkt for tolkningen er ordlyden. Ordlyden gir et incitament på hva partene har ment. Ser man på ordlyden, tolker man i snever forstand. I de fleste tilfellene vil det bli nødvendig å se utenfor ordlyden. Da tolker man i vid forstand.

Formålet med avtalen, og omstendighetene rundt avtaleinngåelsen, vil være av betydning ved en avtaletolkning. Dersom det har foregått forhandlinger kan det være nødvendig å se på hva som skjedde i forhandlingsperioden. *Optimogården* (Rt.2011 s.410) er et eksempel der det var lange forhandlinger. Saken gjaldt om det var inngått avtale, men momenter som trekkes inn i avtaleinngåelse, har overføringsverdi til avtaletolkningen. Dette beviser at avtaleinngåelsen og avtaletolkningen glir inn i hverandre.

Hva slags pris det er, er også av betydning. Er det en kjempepris, vil dette tale for at kvaliteten er god for eksempel. Hva partene har gjort i etterkant av inngåelsen av avtalen, kan også bli av betydning.

Tolkningsmomenter. Ikke parts- og avtalespesifikke

Dersom det ikke er mulighet til å utlede noe som helst på bakgrunn av ordlyden og forholdet mellom partene, vil det bli nødvendig å utfylle avtalen. Ved utfylling tas det utgangspunkt i generelle prinsipper. Avtalens innhold fastsettes på bakgrunn av deklatoriske regler og reelle hensyn

Det skilles mellom to typer reelle hensyn; konsekvensorienterte vurderinger og rimelighetsbetraktninger. Konsekvensorienterte vurderinger tar sikte på å vurdere de tolkningsmomentene som har minst konsekvenser. Rimelighetsbetraktninger tar utgangspunkt i at begge parter i utgangspunktet ville komme frem til et rimelig innhold.

Tolkningsregler

Hvis ingen av tolkningsmomentene gir avtalen svar på hva partene mente, kan det trekkes inn tolkningsregler. Uklarhetsregelen tar sikte på tolke avtalen mot den som utformet det uklare innholdet. Det skal lønne seg å uttrykke seg klart. Problemet med denne reglen, er at det kan være vanskelig å fastsette hvem av partene som har uttrykt seg uklart.

Minimumsregelen handler om å fastsette det tolkningsalternativet som er minst inngripende for partene. Denne regelen brukes lite i praksis.

Oppgave 2

Innledning

Ved mangel ved en ting vil kjøper har krav på en rekke misligholdsbeføyelser. Etter kjøpsloven (kjl.) § 30 kan kjøperen kreve "retting, omlevering, prisavslag, heving og erstatning samt holde kjøpesummen tilbake" dersom tingen har en mangel. Reglene for heving er hjemlet i kjl. § 39. Bestemmelsens første ledd oppstiller et vilkår om at mangelen "medfører vesentlig kontraktsbrudd". Hva som menes med dette, skal belyses i den videre fremstillingen.

Hva menes med vesentlig kontraktsbrudd

Ut fra ordlyden kan vesentlig kontraktsbrudd forstås som at bagatellmessige mangler ikke er vesentlige, og dermed kan ikke kjøpet heves. Hva som regnes som vesentlig kontraktsbrudd beror på en konkret vurdering ut fra den aktuelle saken. Denne vurderingen blir redegjort nedenfor.

Forbrukerkjøpslovens regler om heving ved mangler

Etter fjkl. § 32 kan "forbrukeren heve avtalen, unntatt når mangelen er uvesentlig". Bestemmelsen oppstiller samme vilkår som i kjl. § 39 (1), nemlig at mangelen må være vesentlig for å kunne heve kjøpet. Terskelen for å heve er imidlertid lavere i forbrukerkjøp enn ved kjøp som er omfattet av kjøpsloven. Dette er for å beskytte forbrukeren.

Vesentlighetsvurderingen

Hva slags momenter som skal tillegges vekt når man skal vurdere om mangelen er vesentlig, er lagt til grunn hovedsaklig i rettspraksis.

I *Carportterasse* (Rt.2010 s.710) presenterte Høyesterett noen momenter i vesentlighetsvurderingen. Saken gjaldt kjøp av fast eiendom der avhendingsloven kom til anvendelse, men momentene har fortsatt overføringsverdi.

Utgangspunktet for vesentlighetsvurderingen er det objektive avviket fra kontraktsmessig vare. Kjøperens subjektive oppfattelse av mangelen skal ikke tillegges vekt. Mangelens omfang og mangelens betydning for kjøperen vil være relevante momenter å vurdere.

Hvis mangelens omfang er stort, taler det for at mangelen er vesentlig. Dette kan illustreres med et eksempel. Peder Ås er daglig leder i en virksomhet. Han kjøper inn hurtigtester fra en apotek-virksomhet, til staben i forbindelse med covid. Mange av de ansatte blir satt i karantene på grunn av positive testsvar. Det viser seg at hurtigtestene har en mangel, ettersom de gir 15 % positive uriktige svar. De andre hurtigtestene virksomheten har brukt ga 5 % positive uriktige svar. Denne mangelen har stort omfang, fordi det fører til at Peder mister viktig arbeidskraft. Dette vil tale for vesentlig mangel.

Mangelens betydning for kjøperen vil variere fra sak til sak. Dersom kjøperen taper mye på at tingen har en mangel, vil mangelen ha stor betydning for kjøperen. I eksempelet ovenfor, vil mangelen ha stor betydning for Peder ettersom han må bruke mye tid og ressurser på å ansette vikarer for eksempel. Dette kan gjøre at han taper penger på å engasjere vikarer. Sett at virksomheten til Peder ikke klarer å produsere like mye som før, på grunn av manglende arbeidskraft, kan det hende at en av de viktigste kundene til virksomheten, sier opp avtalen. Dette kan også føre til tap i virksomheten. I slike tilfeller vil mangelen ha stor betydning for kjøperen, noe som taler for vesentlig kontraktsbrudd.

I carportterasse-dommen vurderte Høyesterett muligheten til andre misligholdsbeføyelser. Heving er den mest inngripende misligholdsbeføyelsen. Pliktene partene har faller bort. Et sentralt prinsipp i avtaleretten er at avtaler skal holdes. Det vil derfor være naturlig å vurdere om det er mulig å kreve for eksempel prisavslag eller avhjelp.

For eksempel vil det være svært inngripende å heve kjøpet av en klippemaskin som har feil farge. Det vil være mer naturlig at selgeren leverer en ny klippemaskin med samme farge som var avtalt. Annen farge på en klippemaskin vil mest sannsynlig ikke ha særlig stor betydning for kjøperen. I eksempelet over vil det derimot bli vanskelig med avhjelp. At virksomheten til Peder får nye hurtigtester vil mest sannsynlig ikke løse problemet. Mangelen vil fortsatt være der. Det kunne vært aktuelt med retting, men dette ville tatt lang tid. I det illustrerte eksempelet ville erstatning for kostnadene ved å engasjere vikarer, og tapet som følge av at kunden sa seg fri fra avtalen, være mulig.

Oppgave 3

1.

Peder Ås krever erstatning for skulderskaden. Trafikksikreren motsetter seg dette.

Det rettslige grunnlaget er bilansvarsloven (bal.) av 1961. Hovedspørsmålet er om trafikksikreren er erstatningsansvarlig for skulderskaden til Peder.

Lovens virkeområde er hjemlet i bal. §§ 1-3. Etter bal. § 3 er en motorvogn et kjøretøy med motor og som er ment til å kjøres på bakken. Ettersom lastebilen har motor, og den kan kjøres på bakken, kommer loven til anvendelse.

Etter bal. § 4 har trafikksikreren et objektivt ansvar for skader bilen "gjør", jf. "endå om ingen er skuld i skaden". For å bli ansvarlig etter reglene i bilansvarsloven, må skaden komme av at bilen "gjør" skaden, jf. bal. § 4. Spørsmålet er om lastebilen har forårsaket skulderskaden til Peder.

Slik det fremgår av forarbeidene er bilansvaret ment å rekke vidt. Dett ble presisert i Hjullaster (Rt. 1999 s.1312), og i Tankbil (Rt.2012 s.233). Tankbil-dommen gjaldt en mann som falt ut av en tankbil, og pådro seg en skulderskade. I tankbil-dommen kommer det frem at skaden ikke trenger å være typisk for bilbruk. Avstigningsskader er derfor ment å dekkes av bilansvaret. I likhet med tankbil-dommen faller også Peder når han skal gå ut av lastebilen. Det at Peder skader seg i det han skal gå ut av lastebilen, gjør dette til en avstigningsskade.

"Gjør"-kriteriet oppstiller et årsakskrav. Det er den alminnelige årsakslæren som gjelder. Dette ble klargjort i tankbil-dommen. Høyesterett viste tilbake til *P-pille II* (Rt.1992 s.64). Der ble det klargjort at årsakskravet er oppfylt dersom den aktuelle årsaksfaktoren har vært så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til den. I tankbil-dommen så Høyesterett på forarbeidene til loven og klargjorde at det ikke er et krav om at skaden skyldes realisering av bilens farlige egenskaper, men at motorvognens fart, tyngde, lettbevegelse, motor, signaler og teknisk utstyr, er viktige momenter i årsaksvurderingen. Det at lastebilen i vår sak er høyere enn vanlige lastebiler, og at kahytten har en vanskelig utforming, er av betydning. Hvis kahytten hadde vært lettere å komme seg ut av, og om lastebilen ikke hadde vært så høy, ville ikke Peder ha skadet seg slik han gjorde. Det kommer ikke frem av faktum at Peder var uforsiktig da han gikk ut av lastebilen. Ettersom Peder steg ut av lastebilen i henhold til normal fremgangsmåte, er det ikke grunnlag for å bebreide hans opptreden. Ettersom lastebilens høyde og utforming har vært vesentlig i årsaksbildet er det naturlig å knytte ansvar til den. "Gjør"-kriteriet er oppfylt.

Konklusjon: Trafikksikreren er ansvarlig etter bilansvaret.

2.

Twisten mellom Malemester Grønn AS og Marthe Kirkerud.

Det rettslige grunnlaget er skaderstatningsloven (skl.) av 1969 § 2-1. Bestemmelsen omhandler arbeidsgivers ansvar for arbeidstaker. Spørsmålet er om Malemester Grønn er erstatningsansvarlig for handlingen til Morten og Anne.

Etter skl. § 2-1 svarer arbeidsgiver for skader som arbeidstakeren volder "forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren". Det er et krav om at det må være et arbeidsgiver-arbeidstaker-forhold. Definisjonen av arbeidsgiver er legaldefinert i skl. § 2-1 (2). Etter denne er en arbeidsgiver en som har noen i sin tjeneste. Hva som menes med arbeidstaker er legaldefinert i skl. § 2-1 (3). Etter denne er en arbeidstaker noen som utfører arbeid eller verv i arbeidsgivers tjeneste. Ettersom Morten og Anne utfører arbeid i Malemester Grønn sin tjeneste, foreligger det et arbeidsgiver-arbeidstaker-forhold.

Videre er det et vilkår om at arbeidstakeren har voldt skaden "forsettlig eller uaktsomt". Det er ikke holdepunkter i faktum for at Morten voldt skaden med viten og vilje (forsettlig). Spørsmålet er da Morten har vært uaktsom.

Spørsmålet om skadevolder har handlet uaktsomt beror på en objektiv vurdering der man sammenlikner skadevolders opptreden med hva en alminnelig, fornuftig person ville gjort i samme situasjon. Vurderingen tar utgangspunkt i culpamomenter. Culpamomentene er utarbeidet gjennom langvarig rettspraksis og juridisk teori.

Et naturlig startpunkt for vurderingen er om det foreligger brudd på sikkerhetsforskrifter. For at dette skal være relevant må forskriften ha et sikkerhetsstryggende formål, og den aktuelle risikoen i saken må korrespondere med risikoen den aktuelle forskriften er ment å beskytte mot. Det at sikkerhetsnettet skal sikre at gjenstander ikke faller ned og forårsaker skader, gjør at sikkerhetsforskriften har et sikkerhetsstryggende formål. Ettersom malespannet faller ned som følge av at sikkerhetsnettet ikke er festet, korresponderer risikoen i den aktuelle saken med risikoen forskriften er ment å beskytte mot. Det at Morten løsner spesialskrue slik at sikkerhetsnettet ikke er i tråd med forskriften, taler for at han har opptrådt uaktsomt.

Det neste momentet som må vurderes er skadeevne. Skadeevne er produktet av sannsynlighet for skade ganget med de mulige skaders omfang. Dette

ble presisert i *Hårføner* (HR-2017-1977-A). En person skulle tine opp et rør med en hårføner. Dette førte til brann i en eldre bygård. Høyesterett klargjorde at jo høyere sannsynlighet det er for skade, eller jo større skadeomfanget er, desto større aktsomhet kreves.

Det er naturlig å vurdere sannsynlighet for skade først. Det er allmenn kjent at ting som faller fra store høyder kan treffe gjenstander med stor kraft. Siden alle som skal bevege seg inn og ut av området må gå under stillasene, er det viktig at sikkerhetsnettet er inntakt. Når sikkerhetsnettet ikke er sikret lenger, blir sannsynligheten for at ting kan falle ned og treffe noen, stor.

Videre må de mulige skaders omfang vurderes. I *Lier* (Rt.1967 s.697) ble det tømt domasse i en bekk. Dette førte til at drikkevannskilden ble forursenet. Høyesterett kom til at handlingen var uaktsom. I vurderingen la de vekt på at tømningen kunne føre med seg betydelige faremomenter for folk og dyrs helsetilstand. I vår sak har ikke skaden skjedd på et menneske. Det at skaden ikke har skjedd på et menneske, taler mot ansvar. På den andre siden taler argumentasjonen i *lier*-dommen for at det kreves like stor aktsomhet når det gjelder både mennesker og dyr. Ettersom katten døde, er skadeomfanget stort.

Siden sannsynlighet for skade og skadeomfanget er stort, er skadeevnen stor. Dette taler for ansvar.

Videre må risikoens alminnelige synbarhet vurderes. Synbarhet handler om hvorvidt skadevolder kunne og burde tatt risikoen i betraktning. Dersom skadevolder hadde mulighet til å ta risikoen i betraktning, taler det for uaktsomhet. I *Trampett* (Rt.1997 s.1081) ble en kommune erstatningsansvarlig for skadene en elev pådro seg i forbindelse med en gymtime. Høyesterett la vekt på lærerens kunnskap og erfaring, og mente at risikoen var synbar for hun. Ettersom Morten og Anne er lærlinger, vil de ikke ha mye kunnskap og erfaring om risikoen knyttet til stillas og sikkerhetsnett. Dette taler mot uaktsomhet. Likevel burde Morten skjønne at sikkerhetsnettet er der for en grunn. Når han må skru opp spesialskruene med en skrutrekker, burde det være et incitament for at nettet skal være der, og at det er en risiko ved å fjerne skruene. Anne burde også skjønne risikoen ved å snakke i mobilen når hun maler. Hun ville hatt bedre kontroll dersom hun hadde begge hendene fri, og ikke måtte dytte malespannet med beina. Da kunne hun sjekket at det var sikkert å sette fra seg malespannet. Risikoen er synbar for både Anne og Morten. Dette taler for uaktsomhet.

Det neste momentet som skal vurderes er handlingsalternativer. Om skadevolder hadde handlingsalternativer beror på en toleddet vurdering. Det må først gjøres en vurdering av om det foreligger effektive handlingsalternativer. Altså om det overhodet forelå handlingsalternativer som ville ha hindret skaden i å skjedd. I *Hiv* (Rt.1990 s.768) ble en kvinne hiv-smittet etter en blodoverføring på sykehuset. Det viste seg at sykehuset ikke hadde lest skrivet om hiv-infisert blod i omløp fra blodbanken. Høyesterett kom til at det ikke forelå effektive handlingsalternativer, ettersom skadehendelsen ville skjedd uansett. Til forskjell fra denne saken, foreligger det effektive handlingsalternativer. Hvis Morten ikke hadde løsnet sikkerhetsskruene, ville ikke skaden skjedd. Anne kunne ha ventet med å ta telefonene til hun hadde pause. Hun kunne eventuelt ha satt på høyttaler, og hatt telefonen ved siden av seg slik at hun fikk brukt begge armene. Hvis hun hadde brukt armene til å flytte malespannet, ville ikke skaden ha skjedd. Det foreligger effektive handlingsalternativer.

Det kan stilles spørsmål til om Ole burde unngått å gå do. Siden han var ansvarlig for oppfølgingen av Morten og Anne, burde han passet bedre på. På den andre siden ville det vært urimelig å si at han ikke kunne gå på do i det hele tatt. Det at Ole gikk på do, er uten betydning.

Videre må de effektive handlingsalternativenes gjennomførbarhet vurderes. I *Alpinbakke I* (Rt.2000 s.1991) ble en kvinne skadet etter å ha kjørt utenfor løypeanlegget. Høyesterett kom til at alpinanlegget kunne ha sikret stedet enkelt, uten nevneverdige omkostninger. I vår sak hadde det ikke kostet noe å gjennomføre handlingsalternativene. Det hadde også vært enkelt. Både Morten og Anne hadde i tillegg tid til å overveie risikomomentene ved handlingene side. Ettersom Morten og Anne ikke gjennomførte de effektive handlingsalternativene, taler det for uaktsomhet

Morten og Anne har opptrådt uaktsomt.

Konklusjon: Malemester Grønn AS er ansvarlig for handlingene til Morten og Anne etter reglene om arbeidsgiveransvar.

3.

Twisten mellom Lars Holm og trafikksikreren.

Lars krever erstatning for sjokkskaden. Trafikksikreren motsetter seg dette.

Det rettslige grunnlaget er bilansvarsloven og skadeerstatningsloven. Hovedspørsmålet er om Lars har krav på erstatning for driftstap.

For å kunne kreve økonomisk erstatning må det foreligge ansvarsgrunnlag. Bal. § 4 oppstiller et vilkår om at bilen "gjer" skaden, jf. drøftelsen i oppgave 1. I vår sak er bilens fart og tyngde sentrale momenter i årsaksvurderingen. Annes bil er en vesentlig årsaksfaktor i årsaksbildet. Ettersom skaden på Marthe og katten ikke ville ha skjedd dersom bilen tenkes borte, er "gjer"-kriteriet oppfylt.

Etter bal. § 6 (1) skal erstatningen fastsettes etter "vanlege skadebotreglar", jf. skl. § 3-1. Skl. § 3-1 omhandler erstatning for skade på personer. Skadelidte har krav på erstatning som skal dekke "lidt skade, tap i fremtidig erverv og utgifter som personskaaden antas å påføre skadelidte i fremtiden", jf. skl. § 3-1 (1). Fysiske og psykiske skader kan kreves dekket under § 3-1. Sjokkskader som tredjemenn har fått, kommer inn under her. Spørsmålet er om Lars' sjokkskade er en adekvat skadefølge av ansvarshendelsen.

Høyesterett har tidligere lagt til grunn en streng linje for tredjemanns erstatningskrav. I *Ullevål* (HR-2018-2080-A) gikk imidlertid Høyesterett bort fra denne linjen, og la til grunn en mildere linje for sjokkskadeerstatning. I *Ullevål*-dommen la Høyesterett vekt på en rekke momenter som skal vurderes når man skal utmåle sjokkskadeerstatning.

For det første vil skadevolders skyld være aktuelt å vurdere. I *Bersagel* (Rt.1960 s.357) hadde skadevolder opptrådt uaktsomt. Dette ble tillagt vekt, og moren fikk erstatning for sjokket hun pådro seg i forbindelse med sønnens død. Det at Annes oppmerksomhet er rettet mot noe helt annet enn veien, er klanderverdig. Hadde hun holdt øynene på veien, hadde hun fått med seg at Marthe kom ut i veien. Annes skyld er stor, noe som taler for at sjokkskaden er adekvat.

For det andre vil måten vedkommende mottok beskjeden. I *bersagel*-dommen fikk moren beskjeden på en brutal måte. Omstendighetene var ikke vanlige, med prest og politi. I *Hauketo* (Rt.1985 s.1011) ble en kvinne vitne til at mannen hennes ble truffet i hodet av en lykt som stakk ut av et tog. Skadene var brutale. Kvinnen fikk sjokkskadeerstatning. I likhet med denne saken, kommer det frem av faktum at skadene til Marthe var alvorlige. Lars ble kjent med budskapet på en brutal måte. Det å se sin egen søster bli "meid" ned av en bil, og bli alvorlig skadet, er naturligvis brutalt. Dette taler for at sjokkskaden er adekvat.

Sjokkskaden er adekvat.

Et sentralt utmålingsprinsipp er tapsbegrensningsplikten. Etter denne har skadelidte en generell plikt til å begrense sitt tap. Dette ble presisert i *Psykolog* (Rt.2003 s.1358). Tapsbegrensningsplikten har mange ulike utforminger. En av de er at skadelidte har en omstillingsplikt. I dette ligger det at skadelidte

må forsøke å tilpasse seg hverdagen med tapet. For Lars vil det ta tid å vende seg til at Marthe har fått en alvorlig skade, men han kan ikke bruke for lang tid.

Konklusjon: Lars kan kreve erstatning for driftstap.